

Baltijas Semkopis.

Makša:

Par gadu 2 r., par 1/2 gadu 1 r. 10 L., par 3 mēn. 60 L.; ar pēfjuštīšanu: a) par pastu: 2 r. 60 L., 1 r. 40 L., 90 L.; b) Jelgavā: par gadu 2 r. 30 L.

Sludinājumi

— Par makša 5 kap. f. par rindinu.

2. gada-gājums.

Aptiēšana:

Jelgavā: „Balt. Semkop.“ redakcijā, Katoku eelā № 2 (sestā); Rihgā: Leelā Kaleju-eelā № 4, pee Raptaina f. un Rūpava un Būšča f. f. grahmatu-bodēs; Zitur: Pee mahzitateem, skolotajeem, pag. wezakeem, strih-weveem zc. un wišās grahmatu-bodēs.

№ 44.

Jelgavā, peektdeenā, 5. nowemberi,

1876.

Saweem zeen. lasitajeem

nekawejamees to wehsti nest, ka eekschleetu Ministera kungs nī muhsu luhgšanū „Baltijas Semkopim“ atwehlejis

no šchi brihšča

ari politikas siņas nest.

Dascheem warbuht nebuhs isprotams, kadeht mehš jau it no eesahkuma ari politiku nenesahm un kadeht tagad to daram. Dapehž mehš atrodam par wajadsigu, šchahdu iškaidrošchanu dot. Kad mehš šawu programu fastahdijahm, tad mums tīfai weens leels robs Latweeschu rakstneezibas-laukā bija preekšč azihm, proti ka semkopjeem, kas tatšču muhsu šadšihwes pihlari ir, truhka šawa ihpašča laikraksta. So kamehr mums toreis jau 3 wispahrigi laikraksti bija, tamehr preekšč ta šwarigakā, plaščakā un augligakā lauka — preekšč semkopibas — wehl ne weenas awišeš nebija. Pirmos mehginajumus šchinī sinā usšahka R. Thomsona f. Rihgā, 1874. g., mehnešča-rakstu „Wahrpas“ ishodams. Nesinam šazit, kadeht šchis šahkums ar 2. grahmatinu nobeidšahs. 1875. gadā mehš eesneedsahm šawu programu un jau pehž 4 nedekahm no Ministera kunga dabujahm atwehli, „Baltijas Semkopi“ isdot. Pa tahm starpahm, eepreekšč muhsu lapai, isnahza „Darbs.“ Teem, kas toreis šazija, ka 2 Latweeschu semkopibas-laikraksti wehl newarehs-pastahwet, ir palikuse taišniba, jo muhsu darba-beedris „Darbs“ jau no isgahjuščas wafaras wairs ne-isnahk, kà mums šazits — aīš pa daudš masa lasitaju škaita.

„Kad nu „Baltijas Semkopis“ weens pats palizis, tad winam jo wairaf peenahkšahs tīfai semkopibu eewehrot un no politikas atstahst;“ tā daschš labš tagad šazihš, un newaram teikt, ka tas buhtu glušchi nepareiši šazits, ja tīf ween wišš tā eetu un buhtu, kà wajadsetu, kà wehlejamees. Tīf reteem buhs šinams, zīf gruhti ir kahda jauna laikraksta isdošchanu uīšahkt, zīf kapitāla un darba-špehka janotehrē, lihds tas teef pašihstams un atsihts, lihds tas tautā eesahnojahš un tā šakot eeguhst dšihwibas-špehku un isdewejam šahk tahš isdošchanas, tos puhlinus atmahkat, ko winšch preekšč ta upurejis un wehl jo projam upurē. „Baltijas Semkopim“ ar tautas laipnigu palihdsību ir laimejees, wišās tahš gruhtibas pa leelakai dakai pahwaret un tagad winšch, kur tam jau, tā šakot pirmā gadā, kahdi 1500 nehmeji šawu ustizibu dahwajušchi, — tagad winšch ar drošču firdi war luhkot uš nahkotni — winšch ir dšihwibas-špehku eeguwis! Lihds šchin mehš ešam pehž labahš firds apšinas preekšč tautas labklahšchanas strahdajušchi un puhlesimees pehž eespehšchanas wehl jo projam, droščhi zeredami, ka mums no tautas pušes ari jo projam šneegš laipnigu un palihdsigu roku. So tīf redakzijai kà tautai naw ne kad ja-aīšmiršt, ka tam, kas stahw, jaluško ka winšch nekriht, un ka ihpašchi Latweeschem jaluško, ka winu semkopibas rakstneeziba nepakriht. Tadeht katram no mums pehž eespehšchanas japepalihds un jaruhpejahš, ka šchis šwarigais darba-lauks atkal no jauna nepaleef par — atmatu!

Muhsu tagadejais nehmeju škaitš peerahda, ka semkopibas-laikraksts bija ar ilgošchanos šagaidits un ka tas war pastahwet. Bet nebuhs peemiršt, ka semkopibas-laikrakstam daudš leelakas isdošchanas ne kà žitahm awišehm, kurās pehž patīščhanas neš ko grib, kas pee rofas. Ari ta starpa par lihdsstrahdneeku puhliu atlihdsinahšchanu ir šoti leela, ne mas neluhkojot uš labaku papihri, bildehm zc. Tadeht mums ar wišeem špehkeem jazihnahš pehž wehl jo leelaka lasitaju škaita. So leelaks lasitaju škaitš, — jo wairaf eenahkščhanu, jo weeglafi nahkšahs lasitaju pagehreschanas ispilbit, jo wairaf špehka un eespehjas, pilnigaku laikrakstu isdot un jaunako laiku prasibas eewehrot. — Bet lasitaju škaitš tīf ahtri newaretu rastees, ja muhsu lasitaji ari turpmak buhtu peekšpeesti, bes muhsu lapas ari kahdu zitu awiši turet, kas politikas siņas neš. So eewehrodami mehš atradahm par notigi wajadsigu, pee šawa pirmā programa paleekot, wehl ari politikas siņas nest. Un lai semkopibas nodaka netīktu knapinata, tad mehš šchogad šawu lapu ešam leelaku padarijušchi un beidsamā laikā šmalakni druku peenehmušchi, zaur ko wairaf rakstu war usnemt. Pa nahkoščā gadā tas buhs wajadsigs, tad mehš „Baltijas Semkopi“ wehl paleelinahim, bes ka pee tam zena tīktu pa-augstinata.

Preekšč semkopibas nodakas mums ir laimejees eekšč Leppewitšč kunga atkal kreetnu špehku no jauna peedabot, kuršč no šchi brihšča buhs muhsu pastahwigs lihdsstrahdneeks. Mehš zeram, ka muhsu zeen. lasitaji ar wišahm šchihm jaunahm eegroščchanahm buhs pilnā meerā.

Rahditajš. Laukfaimneeziba: Viteneeka darbi nowembera mehnefi. — Padoms kahdeem nekahdeem masgruntneekem. — Wispahriga daka: Karšč Turzija. — Daščadas sinas: No eelščsemehm: Wuřu augštis Rungs un Reifars zc. — Wahzu awiše „Zeitung für Stadt und Land.“ — Par firgeem, kas taralaila preešč armijas dodami. — Wuřu Baltija zc. — No Kursemes. — No Riħgas. — No Wez-Peebalgas. — No Widsemes. — Wolgas upmalas zc. — Andeles sinas. — Naudas-papihru ženas. — No ahrsemehm. — Sludinajumi.

Laukfaimneeziba.

Viteneeka darbi nowembera mehnefi.

1) Šhim mehnefi jau mehdi stipra seema eestahtees. Tadeht biteneekam stropi no leela aukstuma jařarga. Kad nu biřhu-meesa weenumehr no řewis filtumu iřlaiř, tad winai beidsot wajadsetu pa wiřam atdřift, ja wina řawu pařhu eelřhigu filtumu no řewis ne-atjaunotu. Mehř sinam, ka meeřas filtuma radišhana ar dwařhořhanu řahw tuwakā řalarā. Ćedwařhotais řlahbeklis pahrwehřř tautus, ko biřhu-meesa no medus iřtaifjuře, uřdeni un oglu-řlahbē, zaur ko filtums top radits. Tahdā wiřē biřhu-meeřā noteel řadegřhana beř kwehřořhanas un leeřmas. Ari řlahpekli řaturedamahř meeřas-řastahwes dalas un meeřu radidamee uřtura-liħdřekli (seedu putekli), no kureem wiři organi aug un top pilnigi, attihřta pee pahrwehřřhanahř, ko tee meeřā peedřihwu un kas tā pat arween tařka eedamā řaweenořhanā (Oxydirung) pařahw, řinamu filtuma wairumu, kura iřuahřums tařřhu tiř leelř naw, kā tas, ko zaur taukeem rada. Ka lai pee tiř iřdewiga filtuma awota biřē filtums par daudř augřtu graħdu neřafueegtu, to iřdara tas, ka bite řahřidru medu eħd, pee kura řafilbiřhanas filtums ir wajadřigř. Kad dwařhořhana peħař top pamasiřnata un eelřhigř filtums wairojahř, tad ari iřgarořhanas (řwiřřhana) top pawairota, zaur ko meeřa top atdřifřnata un filtums apriřts jeb řaiřtits. Zo wairaf aukřtums nu bitehm uřmahzahř, jo aħtraki taħř řahř dwařhoř un leelafu uřtura daku řewi uřnem, lai no ta wairaf filtuma waretu radit un zaur to no aukřtuma un nořalřhana iřřargatees. Tadeht aukřtums ir biřhu niřnakais eemaidneekř. Neřinatneeki leeli ir tapeħz tee biteneeki, kas domā, ka niřnis aukřtums bitehm ne ko neřkahdejot, jo taħř tad meerigati guřot un tiř daudř ne-ehdot, kā pee leħnaka, řiltaka gairā.

2) Pee pahrřeemořhanas dahřā ir bitehm koti řlahđigi, kad aukřts, ařř wehřř pa řkrejzaurumeem stropōs eelřhā řtreem; jo zaur to teel řaime peeřpeesta, aħtri dwařhoř un daudř eħřt, lai taħř řewi řafilđitos. Bet zaur to bites pateħre řawus řpeħřus, winu eelřřas peepildahř ar netihřumeem un top beidsot, ja iřřreřhana driřřumā ne-atgabahř, pahrpilditas un wiřa řaime tad aiřeet pořtā. Tadeht stropi no wehřa ir ja-iřřarga zaur to, ka toř apřrauj ar řkujahm waj gar-kuřkeem.

3) Wislabalais ir tas, kad bites semē pahrřeemo. Ćauřā uřglabatā weetā ja-iřřok. řahda 1/2 peħdu dřilaka bedre waj graħwiř, ne kā stropi ir augřti. Bedrei wajaga tiř leelai buħt, ka teem preešč aprařřhanas nořemteem řtropeem ir eħřta ruħme. Bedreř waj graħwja dibenā řaktas jańoleek un uř řeħeem stropi. Tad ir bedre waj graħwiř no wiřa ar dubleem apleekami un ar 2 liħđi 3 peħdas beeřu řahrřu řemes apmetami, kas zeeti peeminama. Tahda no řemes řameřta řaudře ir augřhā pařpizi nolihđřinajama, lai leetus-uřdens bedre ne-řewelřahř, bet aiřteel projam.

Padoms kahdeem nekahdeem masgruntneekem.

Tiř pat kā řahda řeħřga pilnigi naw aħřteřama, kad dakteris to nerikřtiģi nořehniř, it tā neřpeħjam ari zeit pawahřęuřřahř řaimneezibas, řad negřibam atřihř un iřdeldet taħř eedřimtaħř un zitas wairas, kas winu attihřřiřhanos liħđi řhim aiřkawejuřřas.

Daudř mařgruntneeku, zeeniđami miřko weřteħwu řaimneekořřhanu, wehř wiřus řawus řpeħřus un wiři řawu gudřibu iřleeta uř to, eeřpeħjami papilnam labibas kořt. — wini řihwi turahř pee řaweem weřeem triħř laukeem, iħpařři to waram řajit no Kursemes augřřgaleeřřeem. Ćraudus wini pahrđod, zif tiřai ween waredami, un eenem par teem řawu graři. Ne reti gadahř, ka no řahđahm lauku dařahm top nowahřtas nojas triħř waj pat řeħretras labibas, řameħr peħđigi iřřuħřtai řemei atkal peewed řahđu druřku mař derořřu řuħdu. Ćopi, řewiřřki peena-łopi, eeřpeħjami knapt top uřtureti un kā pabeħřni kořti; wařarā teem řawu dřihwiřu wajaga iřwiřt uř plikahm ganibahm, řeemā tur preti zeetos ruřřu řalmus řremřtot. Pee tahdas apgahđibas, baribas un kořřhanas no peena un teizameem řuħdeem řinams naw ko runat. Pařři łopi ir badmiři un dřihwee leezineeki par řaimneezibas nabadřibu. Bet řaimneekř, wina řeewa, beħřni un gahřeji puhřeahř agři un wehřu; preešč řaules-lehřřhanas jau tee řweedru řlauka, bet pee wiřa gruhřā darba un wiřas taupiřhanas ta par graudeem dabutā nauda nepeeteel wehř nomalřat renti, łones, nobořřhanas un řagahđat uřturu un apřeħřbu. Beidsot gadu no gada ari pařři pařeetigee lauti řahř rahđit řobus, nepazeeřř wairř tahđu neřeħřligu aplaupiřhanu un ne-iřđod nei řalmus nei graudus. Bet kā tad tas nahřahř, ka mař-grantneekř tiř neleetiģā wiřē řaimneeko, jebřhu tam ređřams pořts preešč ařim? — Nu, kā jau řajijahm, wiřř, beidsamajř, 50 gadu atpařat tā pat řaimneekořis, bet proti ar lehteem gahřejeem un beř renteř-makřřahanas, beř galwas nandas un zitaħm muřřu laiku nobořřhanahm tobriħđ řinams labaki wareja pahrřitřt, ne kā tagad tas wehřlets wina deħla deħlam. Iřři, tahđu triju-lauku-řaimneezibu muřřahm gals peenahřis, un řhigři ween řakerahř pee zitas, jo řweħřtigas řaimneekořřhanas. — Ćan driħř to pařřu waram ari teiřt par dařřu no tahm řaimneezibahm, kur rentneekem lauku-eedaliřřhanas jeb turmiřa labad jaturahř zeeti peħz kumtraktes preeščřařřta. Tahđi nolihřgumi, kas no neřapratibas řeħřuřřeem un weetahm tagad wehř pařahw, řemkořibi par leelu řlahđi; jo derigu turmuřu tiřai tad war řastahđit, řad jebkuras řaimneezibas řemi, plawas zc. peħz winu labuma waj řliřtuma pareiři eewehřo un nořwer. Ka tadeht tahda nowada wiřeem řaimneekem weenliħđřigi uřřpeesta lauku-eedaliřřhana retam tiřai buħř teeřřam patihřkama un deriga, to nu řatřř weegři řapratihř, iħpařři apđomajot, zif neweenada ir řeme un plawas teħwiřas řalnainos wiđuřřhōs; ne reti pat weenā un tai pařřā lauka atrahđihř maħlu, řmiřti un řuħdu.

Tahđu řaimneezibu řumigu un pawahřęuřřu buħřřhanu wiř-pahřigi peeminejuřři, nemřim tiřřhu p. p. zif neziř řareħřinat, zif daudř nandās tahđř triju-lauku-zeeniđajř iřři eenem iř řawas řaimneezibas; jo zipari daudřřahr mehđi kreetnaki pahrřeezinat ne kā prařtee wahrđi. Neħřinam par pamatu liřřim 50 puhřaweetu aramahř řemes (maħřaina řmiřts), 40 puhřa weetu pa plahnu plawu (50 birřawas řeena) un 30 puhřaweetu pliku ganibu. No leellopeem řkaitiřim 4 řirgus un 8 gowis, řihřos łopus tomeħr, kā aitās, zuħřas un putniř ne-uřnemřim reħřinā. Nandas-eemēřřhana tad nu gan buħřu řeħřahđa:

No 16%	puħřaw. ruřřu, 6 puhři no puhřaw. *)	= 100 p. par 2 r. 40 ł. puhřā = 240 r. — ł.
" 8	meeřřu, 7 " " " " " " " " " " " "	= 56 " " 2 " " " " " " " " " " " "
" 8 1/2	auřřu, 9 " " " " " " " " " " " "	= 78 " " 1 " 30 " " " " " " " " " " " "

Łopā 443 r. 40 ł.

No tahm 8 gowihm, řam tiř pahrřeezigi knapa bariba, peenu preešč řweeřřa un pahrđořřhanas neřlauřřim, labi řad řaimneee ar to, řahđeem 2400 řtropeem, wareħř namu uřturet.

Ćenemřřhanai zeřřim nu pretim gada iřđořřhanas, proti: Ćada renteř-naudu ar 125 r. — ł. Deldeřřhanas kapitals un intreeř no 500 r., ko dřihwais un nedřihwais inwentariums makřřahř, ar 10% 50 " — "

175 r. — ł.

*) Ćeħřlas teeřu atřahřřęuřři, paturam atpařat.

Pahrwebums	175 f. — f.
1 1/2 puiſchu lone	120 „ — „
1 1/2 meitu lone	45 „ — „
Maiſei 36 puhri rudſu par 2 r. 40 f. puhra	86 „ 40 „
Putrai 18 puhri meechu par 2 r. puhra	36 „ — „
Sirgeem 25 puhri auſu par 1 r. puhra	32 „ 50 „
Melderim par malfchanu, zaur zaurim 10 f. puhra	7 „ 90 „
1 1/2 birk. ſahls un 1 1/2 muzas ſilku*)	32 „ — „
Galwas-nauda, pagasta, ſkolas un zitas nodofchanas	20 „ — „
Malfſchanas kruſas, uguns un lopu-beedribahm	8 „ 60 „
Kahdas nefahdas nefinamas ifdoſchanas, bakterim zc.	20 „ — „

Ropä 583 r. 40 f.

Waj redſi! deſgan taupigi un apdomigi iſdaritā iſdoſchana tomehr pahrfahpuſe eenemſchanu ar 140 rubukeem. — Kā toš nu ſadabuhs? Nu, jarauga ka ne ka lihdssetees; jabrauz buhſchigi pelnās, japahrđod kaš no leeleem un ſihleem lopeem, putneem zc. japeezeeſch ari kahds gafas tumofinſch — tiſ jau tad ar Deewa palihgu ſaſaſihs truhtſtoſcho ſumu. Draugs, weegli taš gan iſſazits, bet neba tiſ weegli ari iſdarits.

Bet luhloſim nu ſcho paſchu triju-waj ari zitu nepareiši eedaltu wairaf-lauku-faimneeziſu pahrgroſit p. p. uſ ſeptineem laukeem un apſtrahdat toš pehz ſchahdas angu-pahrmainas un ſuhdoſchanas:

1. gadā: Suhđota papuwe, kahdas 2 puhraweetas no ſchihs apſehtas preekſch ſeena waj ſakuma-baribas ar miſtru (lehzahm, ſirneem un auſahm). Kad rudſi iſſehiti un eeſtrahdati, tad teem uſ puhraweetas ja-uſſehj wirſu 5 mahrzin. timotina, tadehſ ka timotina ſahle otrā gadā tikai ſanemahs attihſtites.

2. gadā: Rudſi, kureem pawafarā wajaga wehl uſſehj aſbolinau 15 mahrzin. uſ puhraweetas, tā ka ar timotinu iſnahk pilns podš.

3. gadā: Aſbolinaſch ar timotinu preekſch ſeena. Pawafarā kad ſchee lopu-baribas-augi 2—3 zollu no ſemes paſchahwuſchees uſ augſchu, tad uſ puhraweetas teem japahrſehj 1 puhrs gipſa-miltu waj 3 puhri ſauſu malfas-pelnu. Puſe no lauka rudeni uſarama.

4. gadā: 1/2 lauks aſbolina, 1/2 lauks kartupeku. Aſbolinaſch, waj nu ap waj ari tuhliit pehz jauneem Zahneem janowahk, wiau rugaji beſ kawekka japa-ar un ſeme jaſataiſa gatawa rudſu-ſehſchana, tā, ka eekam ſcho iſdara, ſemei laiſa bijis 12—14 deenu nogultees. Weenu waj pahru deenu preekſch rudſu-iſſehſchanas iſ uſ puhraweetas wajaga uſſehj 1 maiſu ſuperſoſſata un to paſchu ruſiſki jeb pa wedeenam ezejot ſeme eewajat. Peeminam, ka ſchini aſbolina puſlantā ari lineem iſtii teizamā weeta. Sa nu patiktos rudſu weeta kahdu puhraweetu preekſch lineem noſchirt, tad ta wehl war palikt lihds rudenim par ganibu, kur tad uſarama. Otrā lauka puſe, kurā dehſta kartupekus, iſ uſ puhraweetas dabun 1/2 maiſa ſuperſoſſata un 1 puhru pelnu, kaš tad iſſehjami, kad lauks kartupeku dehſtiſchana iſwagots. Labaki ſinams dara, kad katram kartupelim paſchā wagā peedod ſawu teeku ſkunſtes-mehſlu, ziſ no teem war ſatampt ar trijeem pirkſteem, bet proti tā, ka ſtarp kartupela un mehſleem paleel maſa ſtarpina, zitadi ſtipree mehſli, pee paſcha kartupela peelikti daudš maſ waretu ſahđet wina dihgſchanas-ſpehſkam. Gluſchi pareiši ſtrahda, kad kartupelim ar roku uſkauſch pahru ſauju ſemu, un ſchihm wirſu tad uſleek mehſluš.

5. gadā: 1/2 lauks rudſu, 1/2 lauks auſu. Rudeni, pehz nowahktas labibas, ziſ nu to ſuhdu, lauks paplahni waj ſtipraki ſuhdo-jams un uſarams.

6. gadā: Sirni un lehzas.

7. gadā: Meeſchi.

Pahrgahjuma pirmoš gaddš ſinams newar wehl zeret uſ leeleem augkeem, kamehr nopuhtetā un pawahrguſe ſeme dabu ziſ nezil at-ſpirgt; bet ne ilgi, tad eeſtaſſees pilniga pahreelzinatſchanaš, ka labi

un peenahkami pa-ehduſchees lopi dod peena un papilnam ſpehzigu ſuhdu, beei un bagati ſuhđoti lauki kuplu pſahwumu un lihds ar to paſtahwigu wiſleelako eenahſchanaš. — Uſ to tad gribam nu dibi-nat ſawu pehznahkamo, wiſtuwejā mehrā ſaſtaſđito rehſinu un zaur to paſchu uſrahđit, kahđi augti iſ pahrgroſitahš triju-lauku-faimneeziſas tagad gaidami.

No 10 3/4 puhraw. rudſu, 10 puhru no puhraw. = 107 puh. p. 2 r. 40 f. puhra = 256 r. 80 f.	
7 1/2 meechu, 11 „ „ „ = 78 „ „ 2 „ „ = 157 „ „	
3 1/2 auſu, 14 „ „ „ = 50 „ „ 1 „ 30 „ „ = 65 „ „	
7 1/2 ſirnu, 7 „ „ „ = 50 „ „ 2 „ 50 „ „ = 125 „ „	
3 1/2 kartup. 100 „ „ „ = 357 „ „ 50 „ „ = 178 „ 50 „	

Ropä 782 r. 30 f.

Iſdoſchanaš, kahdas tahš bija pee triju-lauku-faimneeziſas, 283 r. 40 kap. pametam nepahrgroſitas, tikai peeleekam winahm wehl ſlahtu 100 rub. par 200 puhreem kartupelu un 73 rub. 90 kap. par eljes-rauſcheem un ſirnu-milteem, kaš mums preekſch mahſſligas lopu baroſchanaš ne-peezeeſchami wajadſigi; jo projam 25 rub. par ſkunſtes-mehſleem. Waj nu gan padoſimees ſkunjahm, redſedami, ka ir no uſteiktahš jaunahš ſaimneeziſas ne graſiš atlizees? Nē, draugi, waram buht pilnā meerā un Deewu ſlawet, ka tā ſtahwam. Atlikuſchees ne ween tee truht-ſtoſchee 140 rub., ko pee trim laukeem buhdameem wajadſeja ſchā waj tā ſanabagot, bet kaš no daudš leelaka ſwara, ſchkuhni mums taupahš no 12 3/4 puhraweetahm maſ kahdu 100 birkawu miſtru un aſbolina ſeena. Kad ſcho ſaweem peena-lopeem mahſſligi iſbaroſim, ar pee-derigu peedahwu no kartupekeem, ſirnu-milteem, eljes-rauſcheem zc., tad lopi nezeetihs wiš badu un ſinahš par to pateiktees. Streiju jeb palaiſa ari netruihs, jo ſalmuš nu newajaga wairš wiſuš nemt baro-ſchana. Tā tad, beſ paſcha peena wajadſibas — ſinams mehš pee-audſejim un tureſim tikai labuš un peeniguš baribas-iſleetatajuš — no katras gowš wehl atlikſees preekſch pahrdofchanaš 600 un wairaf ſtopu peena, kaš tā pahrdots waj ari ſweeſtā un ſeerōš wiſmaſaki eenefihs 25 rub., kopā no wiſahm 8 gowim 200 rub.

Laſitajeem mihti atkaujam, lai nu no abahm ſaimneeziſahm iſ-laſahš weenu waj otu; domajam, iſwehleſchanaš tagad nenahſſees gruhti. Maſgruntneekem, ja negrib grimt nu ſaudet ſawu lihgsdu, gan wajadſehš pehdejo, laiſkeem peepaſeto ſaimneekofchana aſtri ween ar uſzihtibu uſſahkt, un ſchini mellet ſawu laižigo lablſahſchanaš, ſawu meeru un preeku. Wiſpirmš ſinams wineem japaleek par lopu-baribas-augu-fopejeem, zitadi taš naw eeſpehjams. Bet kapehz gan tagadejōš laiđōš paſtahwigi leelakaš eenahſchanaš tikai zerejamas no loſkopibas un nē no plaſchahš labibas-kopſchanaš? — Atbildi uſ to mums dod labibas zens, kaš beidſamōš gaddš kritiš, kamehr ſtrahdneeki palikuſchi dahrgaki. — Scho pahrawehrfchanaš it ihpaſchi ir eegroſijufchi un padarijuſchi dſelſszeki. Lihds ar jeb zaur ſcheem eſam dabujuſchi paſanles andeles-tirgu ar wiſpahrigu zenu, kaš pehz peedahwa-ſchanaš un peepraſiſchanaš alaſch patš iſ ſewis nogruntejahš, kamehr muhſu zitreiſigajš zens ſawu paſtahwibu ſaudejiš un paſanles-tirgum padewees. Par teem uſ wiſahm puſehm un arweenu tahtaki, lihds diſikai Kreewijai notezedameem dſelſszeteem nu iſgaduz peewed alaſch wairaf labibas Baltijas oſtahm un noſpeeſch muhſu zenu. Ko nu mahzamees iſ tahdas pahrgroſiſchanaš? — Ka Baltijas ſemkoſeem labibas kopſchana dahrgaki maſā, ne ka Kreewijā, kur ſchim brihſcham wehl zaur zaurim ſtrahdneeki daudš maſ lehtaki un pate aramā ſeme weetahm ari jo augligaka. Tā tad tihrahm labibas-pahrdofchanaš-ſaimneeziſahm tehwiā nebuhš wairš ſagaidama ſpoſcha nahſotne, jo wairaf tur preti lopu-baribas-augu-ſaimneeziſahm, jo ne ween paſchi lopi, bet ari ſweeſts, peens un ſeeri beidſamōš 10 gaddš palikuſchi dubultigi dahrgaki, kamehr labibas-zens gahjiš atpakaf un kaſſim wehl wairaf kritihs.

G. D. Leppewiſch.

*) Tadehſ ka ſihtos lopuš ne-uſnehmahm rehſinā, gaſu zc. noleekam iſdoſchana.

Wisparhiga data.

Karjch Turkija.

Sinas par teem swarigakeem notikumeeem us semes lodes nesot, mehs newaresim wis ar teem eesahkt, kas schini brihdi, nupat atgadahs; mums buhs wispirms jaleel pamati, us kureem turpmať jo projam buhwesim; buhs wehsture (pasaules stahsti) un politikas geografija janem palihga dascha labā weeta, lai muhsu lasitajeem nahktos weeglaki schi laika notikumus un buhschanas isprast; mums tee ne reti garā buhs jawed atpafak us pagahjuscheem laiteem un winau zihnischanahm, lai teem schi brihscha politikas zeki stahwetu atklahti preeksch azihm. Ar wahrdu šakot: mums jamehgiua tas panahkt, ko — lai gan bes muhsu mainas — esam nokawejuschi.

Kā to swarigako notikumu, us ko ne ween wisi Eiropeschi, bet ari wisa pasauale tagad ar sinkahribu noluhko, us ko wisu awischi lasitaju azis un wehriba greeschahs, war usluhtot zihnischanos starp kristigeem un Islama tizigeem (Mohamedaneescheem) Balkana pusfala — us karu Turkija. Un schē jau tuhliť ir ta weeta, kur ziti no muhsu zeem lasitajeem bes wehsturigahm preekschsinahm tagadejos notikumus nespehtu pilnigi isprast; tadehl mehs ihsumā došim pahrskatu:

- a) par tahm walstihm, kas zaur scho karu wistuwaki teek aisenmas, un
- b) par beidsamā laika notikumeem us zihnischanahs lauka.

Epreeksch peeminešim, ka zaur muhsu mihtotā Keisara schehligu gahdaschanu, 21. oktoberi š. g. darbošana jeb ašinaina zihnischanahs us kara-lauka starp Turkeem un kristigeem lihdi 1. janwarim 1877 ir nobeigta, pa kuru laiku wisa leelwalstis kopā ruhpešes pilnigu meeru nodibinat un Turkijas pawalstneeziba ešoscho kristigo listeni atweeglot un winau turpmaťai šadsihwei pamatus dot, kas ar muhsu laika garu un prasibahm ša-estahs. Mehs nekawesimees katru reis par to sinas laist, ka schis swarigs darbs eet us preekschu, bet pa tam mehginasim tureenes buhschanas isstaidrot.

a) Tahs walstis, kas tagad Balkana pusfalu eenem, ir Greekija, Montenegro, Turkija ar tahm sem winas wirswaldes padotahm walstihm Rumeniija un Serbija. Pee tam wehl nahť klaht gar Adriatikas juhu krašteem Austrija ar kahdu datu no Kroazijas un ta gari stepta Dalmazija.

1) **Greekija**, 910⁰⁰⁰ juhdses leela, pee kuras no 1864. g. ari Sonijas salas (no 1815. g. pee Anglijas) peeder, ar 1¹/₂ milj. eedsihwotajeem, no kureem gan drihs wisi (bes 30,000) pee greekiskas pareistibas peeder. Jau no 1503. pehz Kr. Greekijas sausa seme bija sem Turku waldbibas, kas, ka wisur, tā ari tur tikai nopostija un isnihzinaja. Tomehr Greeki ar apbrihnojumu sikhstumu uštureja šawu tautibu, šawas eeraschas, šawu walodu un peerahdija, ka wineem pilnigs dsihwibas spehks. 1821. g. wina fazehlahs pret kauno Turku waldbibu un zihnijahs lihdi 1827 weeni pašchi, 1829. g. tika ar zitu walstu peepalihdsibu meers šehgts un Greekija nu palika patstahwiga. Winaš pirmais tehnišch no 1832. g. bija Baireeschu prinzes Otto, kas 1862. g. zaur šawu pawalstneeku fazelchanos waldbibu pahť Gr. pasauđeja. 1863. g. Greekija dabuja par šawu jauno tehniinu Schleswig-Holsteinas prinzi (tagadeja Dahnijas tehn., Kristiana IX. dehsu), kas šawu waldbibu sem ta wahrda Juris I. (Georg) usahka un Leelfiršta Konstantina, muhsu Keisara brahta meitu, leelfiršteni Olga 1867. g. apprezeja.

Ahrpus tagadejas Greekijas, sem Turku pawalstneezibas, dsihwo wehl kahdi 2 milj. Greeku, pa datai Eiropas, pa datai Asijas Turkija. Jau no tam redšams, ka tai leelakai datai Greeku šawā tagadejā masā seme naw ruhmes un ka šenata Greekija bija daudš leelaka (1600⁰⁰⁰ juhdses).

Gr. kara-spehks ir: meera-laišs — 22,000 un kara-laišs kahdi 45,000 wihru.

2) **Montenegro**, 80⁰⁰⁰ juhdi. 1., ar 130,000 eedsihw., wiswairaf Serbijas Šahwi, kam greekiska pareistiziba, nestahw sem Turkijas wirswaldes, bet ir patstahwiga walsts. Turku walde gan haudšlahrt šawas wirs-waldes teesibas par Montenegro mehginajuse peerahdit, bet tas tai ne kad naw isdeweess, Montenegreeschi ir koti buhschigi karotaji un zaur šawu kalnaino semiti ne tik ahtri uswarami. Winau tagadeis wal dneeks ir firšts Nikolai (Nikita).

Kara-spehks. Katram Montenegreetim no 17. lihdi 50. dsihw. gadam ir ja-ispilda kara-deenests un ja-estahjahs deenestā, tik lihdi ka wina Wojewods (kara-wirsneeks) to šauz. Tadehl M. kara-spehks ir jarehkina pehz kara eerotscheem, kas walstei ir, un to ir lihdi 34,000. Montenegrai ir pašchai šaws pulwera un eerotšchu fabrikis.

3) **Turkija**, kuras walde pahť Eiropas robešahm wehl us labu datu no Asijas un Afrikas issteepjahs, ir 72,000⁰⁰⁰ juhdi. leela, ar 43 milj. eedsihwotajeem. Eiropas Turkija, lihdi ar Rumeniiju un Serbiju ir 9500⁰⁰⁰ juhdi. leela, ar 18 milj. eedsihwotajeem. Starp šcheem 18 milj. pehz tautibas ir tikai 2,100,000 (2 milj. weens fints tuhst.) Turku (Osmanu), 6,200,000 Šahwu (Serbu un Bulgaru), 4 milj. Rumenu, 1¹/₂ milj. Albanesu, 1 milj. Greeku, 400,000 Armenieru. Tee ziti ir Schihdi, Tschigani un Tartari.

Tizibas pehz Eir. Turķ. ir 4 milj. 550,000 Mohamedaneeschu un 12 milj. greekiski pareistizigo; tee ziti peeder pee daschadahm tizibahm. 1856. g. „Parises meeru“ šehdsot, Turku walde apsolijahs kristigo eedš. dsihwi atweeglot un pehz tautibas nodibinat, tā pat ari Rumeniijas un Serbijas listeni pahrlabot. Bet no wisa ta wina it ne ka naw ispidbijuse un winaš nekahrtiga istureschanahs un Turku nekautigee waras-darbi beidjot fazehla tagadejo karu us dsihwibu un nahwi, par ko mehs schi raksta otra dalā runasim.

Ta leelata nelaimē Turkija ir, ka Islams jeb Mohameda tiziba atkauj wairaf šeewu prezet, zaur ko ne ween morales (tikumu) šinā zilweki gan drihs lopu kahrtu eenem, bet ari laizigi un garigi panihkt, teek atspehtoti un us netaisneem, neschehligeem zeteem dsihti, tā ka no kahrtigas dsihweš, no attihstibas ne runas naw. Šchahda dsihwe ir pret dabas, pret prahta, pret Deewa likumeem, un kamehr to nepahrwehrtihs kahrtiga buhschanā, tamehr ta posta ligšda, is kuras zilwezei tik leelš šods izzehlees, atkal un atkal no jauna dšembehs postu un nelaimi.

Turkijas kara-spehks. Ša daudš, tad T. war stellet 300,000 kareiwu ar 800 leelgabakeem. Zaur Turku atlo paklausichanu Korana (Mohamed. tizibas grahmatas) trakahm mahzibahm, walsts walde bes min. pastahwoschā kara-spehka gan waretu wehl lihdi 2 milj. wihru us karu šasaukt, bet kur lai nem — naudas! Bes naudas karu newar west un Turku naudas maks ir tulkšch, winau credits beigts. Šeeweeschu un atkal šeeweeschu ir winau posts bijis, paleek un buhs! Winau haremi (šeeweeschu mahjokki) ir winau mantu aprijuschu, winau spehkus isnihzinajuschu, winau nerwus nonahwejuschi — Turku walsts ir ehka us gruhšchanu, šlimneeks — ar weenu kahju kapā!

Pahr Turkeem walda Sultans (keisars), kas šaweem pawalstneekeem zaur šawu ischkehrešchanu un flintu dsihwi, — ar šawahm wairaf fints šeewu un ar šawu augstprahtigo lepnibu dob to wis šaunako preekschsihmi, tā ka gan drihs war šazit: Konstantinopelē (Sultana rezidenzē, T. galwas pilsehtā) ir tas awots, is kura wiss tas posts iszetahs, kas tik daudš 100 zilweku nonahwejis, zaur ko milšu ašinsštraumes tezejuschas un kas Turkiju šweedis us nahwes zifahm.

4) **Rumeniija** šastahw is zitreisejahm ihpašchahm firštu walstihm Walachaja un Moldawa. Parises meera, 1856. g. nolihga, ka schihs walstites patur šawu ihpašchu waldbi, bet arweenu sem Turku wirs-waldes, kurai winahm nodoschanas jamahka. Kopā schihs walstis nedrihšteja šawilkt, katrai bija šaws ihpats preekschneeks, kas pehz tautas šuhtnu nospreedumeem par Turkijas apstiprinashanu walbija Schim nosazijumam Rumeneeschu ašgahja garam zaur to, ka tee 1859. g. preeksch abahm walstihm ihwehleja weenu un to pašchu preekschneeku,

oberstu Kusa, kas atkal no savas pušes abahm walsihm tikai weenu ministriju eezehla. Turki nebija ar to meera, bet Kusa par to daudš ne ka nebehdaja un beidsot, kad zitas walsis tam nepretojajs, tad ari Turkijai bija ja-apmeerinajajs. Kusa waldija sem ta wahrda Aleksanders Johannes I. lihds 1866. gada beigahm, tad tam zaur eefšhigeem nemeereem waldiba bija ja-atstahj, un 1870. g. tautas-walde iswehlesja par sawu firstu prinzi Karl Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen, ta printšcha Leopolda brahli, zaur kuru starp Napoleonu III. un Pruhšiju karšch iszehlahs. Firsts Kahlis I. walda wehl lihds šchodeen pahr Rumenu, bet arween wehl sem Turku wirswaldes. Tagadeja Rumenu ir 2200 □ juhds leela, ar 5 mil. eeds, no kureem 4 1/2 milj. Rumenu, kamehr tee ziti ir Schihdi, Tschigani un z. Bes tam wehl kahdi 3 milj. Rumenu dsihwo Rumenujas tuwuma, deenwidus Ungarija, Besarabija, Dobrudschâ un Bulgarija. Rumenuja ir no dabas bagata seme un iswed daudš labibas, kaut jo sainmeeziba tur naw flawejama.

Kara-spehks: itahwofšee kara-pulki ar milizi kopâ 120,000 kahjneeku un jahtneeku, ar 288 leelgabaleem.

5) **Serbija.** Serbi eenahja no 623. gada pehz Kr. tagadeja Serbijâ un Bosnija un dibinaja ar laiku koti leelu walsi, pee kuras ne ween Bosnija, bet ari Herzegowina, Albanija, ta leelata daka no Mazedonijas un Bulgarijas peedereja. Serbijas lehninšch 1340. g. itahs fewi par keisaru tronet, bet 1389. gada Serbu keisars Lazars tika no Turkeem uswarets, un no ši brihšcha eesahlahs Serbu gruhstais sikkens. 500 gadus wini ir sem Turku juhga zeetuschi, wajati, moziti, apšpeesti, ar kahjahm mihti. Grunti wineem atnehma un atdewa Mohamedaneescheem; šchee bija tee kungi, Serbi wina wehrgi, bes teefbahm, bes zeribas. Pehz daudšahrtigahm zihnišchanahm un afins straumehm Serbi 1807. g. uswareja Turku stiprako atspaidu Janitscharus un atswabinaja wišu Serbiju. Par sawu pirmo firstu tee isredseja 1811. g. Zuri Petrowitschu, pehz kura jau 1813. g. Milosch Obrenowitsch wina pehdas eestahjajs. Dani laika, kad Napoleons I. Ciropai pilnahm rotahm dewa darbu, Turki atkal Serbeem usbrauka, tos uswareja un pehz pasihstamahs lopistas wišes tos kahwa un mozija, lihds 1815. g. Obrenowitscham isdewahs Serbiju atkal atswabinat; tomehr ta palika sem Turku wirs-waldes un zaur to ari Serbijâ pašchâ dumpis un nemeers ne kad netruhka. — Tagadeis Serbu firsts Milans ir no Obrenowitschu zilts, kas 23. junija 1868. knapi 14 gadus wezs, us Belgradu (Serbijas galw. pilš.) tika aizinats un 5. julija par firstu swaidits. Bes Obrenowitscha zilts waldija ari pa starpahm Karagiorgiewitscha zilts, kura wehl tagad pehz Serbijas trona tihko.

Tagadeja Serbi ir 791 □ juhds leela, ar 1 milj. 320,000 eeds, no kureem 1 milj. 100,000 ir Serbi, bet tee ziti Walachi, Schihdi, Tschigani u. Serbi ir zentigi un attihstahs azihm redšot; walsis parahdu teem lihds 1876. nebija ne kahdu, bet gan walsis kapitals no 15 milj. franku (148,000 rub.) wini ihpašchi nodarbojajs ar zuhku audšechanu un 1868. g. ween wini 427,708 zuhtas pahrdewa us ahrsemehm.

Kara-spehks. Pehz Serbijas spehka un walsis eetaises ta war 122,000 kahjneeku un jahtneeku ar 300 leelgabaleem kara šchitit.

(Turpmat wehl.)

Dashadas jinas.

No eefšhemehm.

Muhju augstais Kungs un Keisars un muhsu augsta Keisarene lihds ar wišu Keisara familiju 28. oktobert no Livadijas pahrbrauja Maskawa. Bahnušis atpihdeja jaukas ugumis un daudš 1000 wehlampu apgaismoja peronu, kura grihda un lenteru bija ar farkamu drehbi islikti. Wiša bahnušcha ehja bija ar karogeem pušchkota. Keisara Majestete lihds ar Leelfirstu Trona mantneeku brauja kamanas,

Keisariska Majestete augsta Keisarene Kareete. Dillihds ka Keisara Majestete parahdijajs, tad gawilešchana un skana urah kleeğšchanas is nekaitamu lauschu pulka mutes negribeja ne rimtees. Celas, kur Keisara Majestete brauja, bija ar elektrijas šaulehm apgaismotas; wijur bija karogi, lampas u. Dillihds pat basnizu, us kuru augstais K. un Keisars lihds ar Keisarisku familiju dewahs, bija leels lauschu pulks, kura urah kleeğšchanas tikai pee basnizas durwihm nobeidjahs.

Keisaru pawadija bes daudš ziteem augsteem kungeem: Kanzlers firsts Gortschakows, Keisara pils Ministeris grafs Adlerbergis, Kara-ministeris Miljutins un Zeku-ministeris Poffiet.

— Augstais Kungs un Keisars ir 29. oktobert Maskawa pee tureenes muishneezibas un pilsehtas birgeru šanemšchanas šchahdu eewehrojumu un nosihmejumu-pilnu usrunu turejis, kas „Waldbas Wehstnefi“ nodrukata:

„Es žums pateizos, Mani kungi, par tahm juhmahm, ko žuhs Man, tagadejo politikas buhšchana eewehrojot, wehlejatees isšazit. Schihš buhšchanas tagad ir jo wairak skaidrojušchahs, un Es esmu tapehz labpraht gataws, žuhsu padewibas un pateizibas- rakstu (adresi) preti nemt.

žums jau finams, ka Turkija Manai pagehreschanai, pagaidu meeru nosleht, lai weltiga afins-isleeschana Serbijâ un Montenegrâ rintos, ir pademusehs. Montenegreeschi schini nelihdsigâ zihnišchanâ alasch ka pateesi waroni israhdijschees. No Serbeescheem, deemschehl, newar wis to pašchu šazit, lai gan ari muhsu šarowakneeki wina rindas zihnijajs, no kureem daudsi sawas afinis par Slahwu leetu islehsjušchi.

Es sinu, ka wiša Kreemija lihds ar Mani dsihwako dalibu nem pee muhsu brahku zeeschanahm, ar kureem žums weenada tiziba un zilts; bet Man Kreewijas ihstâ labklahšchanahs ruh wairak, ne ka wišs zits, un Es gribetu lihds pat pehdigam brihdim dahrgahs Kreemu afinis taupit.

Tadeht Es lihds schim esmu ruhpejees un ruhpeschos ari jo projam, pa meera zeku eedams, ka Balkana pusšalas kristito liktenis teescham tikt pahrlabots. Schinis deenas Konstantinopelâ jašanah wišu šechu leelwalstu suhtneem, kas apšpredihš, sem kahdeem nolihgumeem meers slehdsams.

Es wehlejos no wišas širds, ka žums isdotos wispahrigu weenprahtibu panahkt. Bet ja tas nenotiktu un ja Es redsetu, ka Mehš tahdu drošchibu nepanahktu, kas galwotu, ka tas pee-pildisees, ko Mehš no Turku waldes pehz taišnibas waram pagehret, tad ir žans nešchaubigs prahts, patstahwigi scho leetu nemt rotâ un Es esmu pahrlceezinats, ka tad wiša Kreemija Manai jaušchana labpraht paklausihš, kad Es to par wajadšigu tureschu un kad Kreewijas gods to pagehreshs. Ta pat es ari no tam esmu pahrlceezinats, ka Maskawa, ka jau alasch, ziteem dos labu preekšchihmi. Lai Deems žums palihds, muhsu šwehto peenahkumu peepildit!

Wahzu awise „Zeitung für Stadt und Land,“ pehz koti ilgas apdomašchanahs nu ir nahlošcho „Latw. tautas beedri“ sawâ pašpahrne nehmuše un rahjajs us „Balt. Wehstu.“ „Mahjas weesi“ un „Balt. Semkopi,“ ka tee sawu jauno beedri naw firšnigaki apšweezinajuschchi, pee kam wina „Baltijas Semkopim“ eewehl pee semkopibas palikt. Scho sawu eewehleschani wina dibina us šcheem wahrdem: „da ein großer Theil seiner Vorwürfe in der augenschemlichen Unfähigkeit zwar sonst recht gangbare aber nicht gerade in sein

Fach gehörige Fremdwörter enthält und darum schwer richtig zu verstehen ist; — kuras pat tas, kam Wahzu waloda naw swescha, nespehs saprast un tadeht lai us mums nekanojaha, ka mehs tos ne-usnemamees latwisli pahrtulkot. Ra Btg. f. St. u. L. Latweeschu walodu neprot un tadeht muhsu wahrdu ir pahrgrosijuse un pehz patilshanas tulkojuse, ir pats no sewis saprotams; bet jabrihnahs, ka winai ar Wahzu walodu ne-eet zitadi; tapehz mehs no sawas puses „Zeitungen für St. u. L.“ kuras redaktors ir G. Kuchel f., eewehlam turpma jo wairaf pee Wahzu walodus likumeem turetees, jo zitadi waretu atkal reis gaditees, ka wina, ka minets teikums mahza, pate sawus teikumus newaretu saprast. Wahziski muhsu eewehleschana skanetu ta: Wir empfehlen der „Btg. f. St. u. L.“ künftig bei den allgemein anerkannten Regeln der deutschen Sprache zu bleiben, da der oben citirte Satz zwar recht gangbare Wörter enthält, in der vorliegenden Fassung aber schwer richtig zu verstehen ist.

Par sirgeem, kas kara-laika preeksh armijas dodami, ir schahdas zenas zaur Wisaugstako pawehli nospreestas:

Preeksh Widsemes:

Par weenu kawalerijas (jachtneeku) sirgu	130 rubl. f.
„ „ artilerijas (leelgabalneeku)	180 „ „
„ „ wesuma sirgu I. schkiras	120 „ „
„ „ „ II.	80 „ „

Preeksh Kursemes.

Par weenu artilerijas sirgu	150 rubl. f.
„ „ wesuma „ I. schkiras	100 „ „
„ „ „ II.	65 „ „

Par tahdeem sirgeem, kuras armijai labprahstigi peedahwa, maksfa 20 procentes wairaf, til lab Widsemē, ka Kursēmē.

Muhsu Baltija ir pagahjuscha wasara bagata bijuse aij istahdehm, kas schejeenes eedshwotajeem daschas labas preekshimes dahwajuschas. Julija mehnesi tika pirmā wispahriga Pinau istahde preeksh industrijas, mahsklas un semkopibas*) Helsingforses pilsehta notureta. — Julija widu notureja Sahmu-sala, Arensburgas pilsehta, Sahmeeschu raschojumu-istahdi. — Augusta mehnesi isrihkoja Tehrpata lopu- un amatneezibas-istahdi. — Tai pascha mehnesi notureja ari Talsos semkopibas-istahdi. — Septempera mehnesi tika ari weena semkopibas-istahde Ruskā (Widsemes Zgaunu daka) isrihkota, ko Zgaunu laukfaimneeki paschi bija apgahdajusch. Par scho beidsamo, ka ari par Talsu istahdi efam plashaki finojuschi „Balt. Semf.“ №№ 34. un 41.

No Kursemes. No Irlawas teef rakstis: Ar tagadejeem 40 seminaristeem un ar teem, kas tur bijusch, ir Irlawa 436 par skolotajeem mahziti. Daschi no scheem bijusch ilgaku, daschi ihfaku laiku seminarā. (Tagadejais mahzibas-laiks ir 3 gadi). Ne pilna puse no scheem 436 ir palikuschi par skolotajeem. Daudsi to amatu atstahjuschi un par skrihwereem, muishkungeem, rentineeem, faimneekem palikuschi, waj zitu kahdu dsihwes-lahrtu usnehmusch. Irlawas seminaru grib pahrlabot. Lai seminaristeem jo wairaf plashakas mahzibas waretu pasneegt, tad grib to tur lihds schim klast peederoscho pagastskolu atzelt. Preeksh teem 6 ritterschaftes pagasteem ir ritterschaftes komiteja peedahwajuse no sawas puses 3 semes-gabalus (pee weena semes-gabala ari ehlas), lai tur pagasta skolas zeltu. Bet ar scho leetu te wehl naw skaidriba nahkusch. Pee seminaru til daudj no apfahrtejahu mahjahu paliks, ka no tahm 50 lihds 60 skolas-behrnu fanahf. — Kursemes jaunaja laukiskolas plahnā esot, ka „Новое время“ raksta, tchetras stundas preeksh Kreewu walodas mahzishanas noteiktas. —

No Rihgas. Ta is fenata prokurora barona Stadelberga (ka preekshfehdetaja) un senata sekreteereem v. Dehna, Schirajewa, barona

Maydella, v. Rehekampfa un Skatowa fastahwojscha komishja preeksh Baltijas teesu rewideereschanas ir sawn darbu jau nobeiguse. 14 oktobr. schi komishja apmellesuse schejeenes daschadus zettumus; tai 15 oktoberi wina eesahfa rewisiju rahde un winas apaschteesas. — Rihgas dailu istahdes walde ir nodomajuse, no laika us laiku istahdit kahda schejeenes dailneeka raschojumus jo pilniga skaita, lai laudis waretu ar wina darbeem jo tuwaki eepasitees. Pirmā laika ir nodomats, pasihstama jaks-mahslera S. H. Baumana bildes istahdit. Tadeht wisi, kam buhtu kahda no Baumana mahleta bilde, teef no minetas waldes luhgti, winai tahs us kahdu laiku atwehlet preeksh istahdischanas. S. H. Baumanis sawos pehdigos gabos dsihwoja sawa Turkalnes muishā, Rihgas tuwuma, un darbojaha ar Latweeschu raksteem. Tee pasihstamafee no wina drukateem raksteem ir: „Pehdiga farunashana ar Kahrka Jahni“ un joku-luga: „Lustigais neris Jelgawā us turgus-platscha.“

No Wez-Beebalgas mums 80 eksemplari nelaika Kronwalda Atta grahmatinas, „Nationale Bestrebungen,“ preeksh pahrdoschanas peenesti ar schahdu pawadidamu rakstu: „Bij 1872. gada, aprila m., kad redseja kahdu no Latw. studenteem ar leelu grahmatinu paku pa Tehrpatas Bruneneeku eelu us pasta-namu dodamees. — Katra grahmatina bij sewischi eekuwerteereta ar adresata wahrdu wirsi; ikweens no scheem wahrdeem peedereja weenam no muhsu Baltija jo eewehrojameem Wahzu wihreem. Tchetri gadi un feshi mehneschi no ta laika pagahjuschi un nu pat 30. oktoberi redseja pa Jelgawas Katoku eelu to paschu neseju ar tahdahm paschahm grahmatinahm eijam un „Balt. Semf.“ redakzija ee-eijam. Grahmatina ir karojuse preeksh mums Latweescheem, pret kahdu negehlibahm pilnu, ar „Nationale Bestrebungen“ pahrrakstitu raksteem eefsch „Z. f. St. u. L.“ 246. num. no 23. oktobra 1871. g. „Lai gan mainitees mehds un mehds ari mainamees winds“; bet muhsu laiks nerahdahs wis buht teefa schim firmajam Latinu pantinam; jo ta no schihš W. awises toreis „ar dakschinahm isdshita daba“ ir schini pusgada atkal stipri ween parahdijusehs, jebchu ne til leela mehrā ka toreis un preeksh tam; iraid tilai tee paschi wehshichi zita kulte. Tadeht ir mineta grahmatina atkal no jauna par dakschinahm leetajama, wina ir schini sinā atkal til jauna, ka nule pat no speestawas nahkuse.*)

Daschi no teem wihreem, kureem mineta grahmatina tika pefshutita, ir grahmatinas autoram zaur wehstulehm par wina ne ween leelu patezibu issazijusch, bet aridsan sawu spreedumu dewusch; un ar sewischi firdspreeku ir scho riindinu usshimetajs zeen. Wielensteina mahz. un weza Dr. H. E. Katterfelda un daschu zitu jo eewehrojumu wihru- atbildes un spreedumus lasijis un lasihš wehl jo projam; ari „Zeit. f. St. u. L.“ redakzijai tika tani pascha reis sinamā grahmatina laipni pefshutita.**)

Bet ko atbildeja schi pati jau otra nedeka sawa 79. num. no 1872. g. Wj laiki, aj eeraschas! Tikai lihds 12. l. p. lasijuse, wina gan til godprahstiga bijuse, par grahmatinas faturu ne ka neteikt, bet nolamā sarakstitaju par besprahstigu pretineeku, kurfch, ja til winam ween eespehjams buhtu, us kahdu azumirkli lehnemu un prahtu eeguht, pats atfischot, ka winai ne wifu-masaka eemesla ne-esot, ar scho prahstiga pahrspreeshana eelastees; sarakstitajs karojot pret wehja-dsirnawahm — schahdam paschalihdsinajumam newaram wis ne peekrist — u. t. pr., u. t. pr., un weena alga kahdu teikumu (12. l. puse) is fakara ifraudama wina nobeids sawu „atbildi“ — fatureet smeeklus draugi! — ar schahdeem wahrdeem: „Un tā bramarbaserē sarakstitajs zaur wifu grahmatinu us 57 l. pusehm;“ (bet nu grahmatinai ir 69 l. puse — ko no ta mahzamees?). — Bet pasihstamahs awises mehrki, proti sawus lasitajus jo projam mulfinat un winus no grahmatinas, kura winai til gaischi

*) Teescham jareezjahs par teem soteem, ko Pini ihpashchi lopu-lapshana beidsama laika us preekshu sperusch. No kahdas Piniyas oftas ne sen aishahja us Wahziju 40 tuhst. podi swessta; jau pag. wasara aishweda kahdus 50 tuhst. podus swessta. Waj te ne-atlez labs naudas-grahs un ari laukem saws labums.

*) Teefa ir gan! Segeris. Bravo! Swingulis. Ka tad nu bes dakschinahm! Wezais Brenzis.

**) Tas ari 1. novembri 1876. g. ir notijis. Redakzija.

maldivchanos peerahdijuse, atgainat, jo skaidri pasihdami, mehs par winaš „atbildi“ nebuht nebrihnamees; un ari ne pušchu plehsta wahrdina nefazitum, ja wina šawu klušu apnemšchanos, wairs par wehja-dfirnawahm nebuht, jau pehz 4 gadeem nebuhtu lausuše. Rā tur pretim Bielensteins un z. spreeduši! Bielensteina atbilde un spreedums štan muhju walodā šhā: „Es steigtin steidsos (ich beeile mich) Zums daudreis pateiktees (den besten Dank zu sagen) par to broščiru, kuru es ar Icelu wehribu (mit großem Interesse) lasijis un esmu preezajees, tanī tik daudš lehnuma (Ruhe) un taišnibas (Unparteilichkeit) atrašdams, kas ne wis (keineswegs) weenumehr, bet reti Latweešchu literariškus iifazijumus tautibas prašibā eefihmē (die literarischen Auslassungen der Letten in der Nationalitätsfrage charakterisirt).“ Rā zeen. B. kgs., tā spreedams, taišnu spreedumu dewis, to šin iifkatris, kas šho grahmatinu lasijis. Bet ari tu, laipno lasitaj, kurešch, jebšchu Wahzu walodu prašdams, tomehr nelaiķa Kronwalda tehwa grahmatinas „Nationale Bestrebungen“ rāfi wehl nepasihsti, nopirzees jel weenu no teem 80 eksemplareem, par kašdeem 30 kap. gabalā, „Balt. Semf.“ redakzijā ee-eedams. Un it fewiškli Zuhš, Kursemes brahki, kas tik maš pee Kronwaldo kapitāla — Kr. tatschu bij Kursemneeks — tik maš ešet peedalijušees, paklauseet manu luhgumu! To daridami Zuhš man palihbeseet, mahti ar tšhetreem šihkeem behrnieem, kuru wajadšibas es šmalki pasihstu, uš nahkofcheem seemas-šwehšteem eepreezinat . . . . .

Beidšot wehl zeen. atraiknes wahrdā wišus grahmatu pahrdewejuš Jelgawā, pee kureem rāfi kašdi minetašs grahmatinas eksemplari wehl nepahrdoti guletu, it laipni luhdšu, tik lab tos wehl gulišchus eksemplarus, kā to par jau pahrdoteem eef. eenemtu naudu „Balt. Semf.“ redaktorim Mašteram nodot.

No Wišemes. Minušču zeemā (Rihgas tuwumā) ir jauna juhras-škola apstiprinata un tiks 1. nowemberi šh. g. atklasta. Par juhrneezibas-školotaju buhš I. klases luga-kapteinis P. Schnore, un par otru školotaju — S. Breiškš, kam ari školas wadiščana uštizeta. — Wišemes Wiškaku pagastā atrodahš dšeedaščanas-beedriba sem leelkunga šinasčanas; bet deemšchehl tagad šazetotees jauneki pret šho beedribu un to raugot wišadi neewat ne tik ween ar wahrdeem, bet ari ar daščadeem negodigeem raksteem. Waj tas gan ir šcheem jaunekiem par godu, waj wiini tapehz mahzijušees spalwu kustinat, lai tee ar to fauna-darbus pastrahdatu? Negribam tizet, ka tahdeem nelgeem iifdofees, godigus tautas-preekus iifnihzinat. — Swehtdeen, 26. septemberi šh. g. Wez-Peebalgā teateri iifrahdija: „Zahnis, jeb wajata patešiba,“ štatu-luga 5 zehleenōš no Fr. A. Krummachera, latwiški no H. Biewenthala. Kašda Wišemneeze R. raksta šawai draudsenei Kursemē par šho iifrahdičanu it plašču wehštuli, kas ari eefšch „Mit. Btg.“ nodrukata uu koti ušflawedami štan.

Wolgāš upmalās ir kašds Amerikaneets, wahrdā Schandor, pehz nafta ešas urbis un ešot ihsti labas weetas ušgahjis; tapehz wišch tad ari ir pasteidsees, tur uš renti ušnemt kašdas 130 tuhšt. dešetinas semes uš ilgatu laiku. Wišch grib tur likt strahdat ar mašchineem, kas katra par deenu špehi pee 1000 wahtihm nastas pilbit. Uš Wolgāš puši eet damšfugi wišapkaht, tā pat tur ari netruhšt leetas-łoku preekšch traufeem. Schandors zet, ka wišam tur ees ar nastas šawahščanu it labi uš preekšchu un Wolgāš petroleja nahkšees uš trešču datu lehtala, ne kā Amerikas petroleja.

Undeles šinas.

Ščitūs deenas mašfaja:	
par mehru rudšu (120 mahrz.)	250 kap.
„ „ meešču (105 mahrz.)	150 „
„ „ aušu (75 mahrz.)	100—110 „
„ „ kweešču (128 mahrz.)	400 „
„ „ balto širnu	220 „
„ „ peleto širnu	210 „

„ muzu šilku	14—19 rub.
„ birkawu šahš	700 kap.
„ rudšu milteem (100 mahrz.)	230 „
par kweešču milteem (100 mahrz., I. fortes).	500 kap.
„ podu (20 mahrz.) tabaka	150—160 „
„ „ „ šweesta	500—580 „

Maudas-papihru ženas.

I. 5% Kreewu premijas aišleen.	172 rub.
II. 5% „ „ „	170 „
Rihgas komerz-bankas akzijas	— „
Rihgas-Dinaburgas dš. žeta akzijas	127 „
Baltijas dš. žeta akzijas	79 „
5% iifštripzijas 5. aišleen.	93 „
5% walšts-bankas bišetes, I. iifdofch	95 „
Rehwales andeles bankas akzijas	75 „
5% Wišemes šandbrišes, ušfakamas.	98 1/4 „
„ „ „ ne-ušfakamas	— „
4 1/2% Kursemes šandbrišes, ušfakamas.	98 1/4 „
5% „ „ „ ne-ušfakamas	— „
5% Rihgas-Jelgawas dšelšžeta akzijas	— „

No Ahrišemehm.

Ahrišemēs teel beidšamōš laikōš tā pat, kā pee mums, štipri ween šajusts tas pošt, kas zaur mešču-išliščonu, pahratu uhdenu nolaiščanu u. z. želašs. Šchoreiš pašinosim, ko ihpašchi kašda Wahzu mešču-kungu šapulze, kura ne šen **Zihringes** pilšehtā notureta, pahrt to spreeduše. Wiršmešča-kungs Dr. Grebe k. tē zehliš tahdu jautajumu preekšchā: „Kas ir peedšihwots pee gaiša-pahrwehščanahš, fewiškli pee šlapjumu peewiškčanas un iifdališčanahš, pee awotu iifdewibas, pee uhdena daudšuma upēs, pee semes-mitruma un tadehl ari pee sem- un meščkopščanas raščojumeem — zaur to, ka mešchi tikušchi iifžiristi, laukōš kōti iifnihzinati, uhdeni par daudš nolaišti, ešari iifušinati?“ Dr. Grebe k. pehzal iifškaidrojis, ka ešot peedšihwots, ka zaur to šlapjuma peewiškčana un iifdališčana, ka ari leetus-noliščana leela pahrgrošičanahš notifuse un peeklahjišs uhdena daudšums it štipri pamasiņajees, kad ari to wišu ar škaištem wehl newar tik škaidri ušrahdit; zaur semes-wiršas pahrwehščanahm ir šlapjumu peewiškčana pamasiņata; zaur mešču-išliščanu ir daudš wairak negaišs un kruša šaklušchi plošitees, kā ari awotu-bagatiba panihkuse. Runatajš tahlat it plašči iifškaidrojis, kašdi šlitumi želašs zaur pelkeem un purweem, bet ari peekodinajis, lai ar pelku- un purwu-iifnihzināščanu ne-eet par tahlu, tapehz ka zaur to tad uhdena truhtums wehl jo ahtral war raštees. Pehz ilgakās apšpreekšanas šapulze to preekšch-likumu weenprahtigi peenehmuse, semkopibas-ministeri luhgt: 1) Lai wišch pahrt uhdena-daudšuma wairoščanos un mašinasčanos škaidrus škaitus liktu šawahšt un tos šandis iifplatit; 2) lai wišch pehz likuma pawehletu par uhdena-daudšuma uštirečanu gahdat. — **Dahnija** ir ne šen maša mašchine iifgudrota, ar ko katrs few war mašus pušu un šehflu podinuš taišit. Memamais materials ir gowju-mehšli ar šmalki iifšjatu weeglu šemi šajaukti. Ubi top beš uhdena šamihžiti par šihštū mišllu un no tahš weens strahdneeks ar šho mašchiniti taiša par deenu lihš 700 mašu podinu, ko šaulē jeb žitā šiltumā iifkalte. Tā nu war katru pulu-šehklinu waj toka-šehflu eelikt šawā podinā, likt pa-angtees un kad grib dahršā iifstahdit, tad leel ar wišu šho mehflu podinu šemē eefšchā, zaur semes drehgnumu podinšch pats no fewis pa mašam ween iifiršt un ar šawū treknumu der šahdu šaknitechm. Tā dara ari pee gurkeem, širneem u. z. Šaknites tā newar it ne maš tik apškahdetas. Wehletuwees, ka šho lehtu un weeglu mašchiniti ari muhšu dahrineeki un dahršu-draugi drihši dabutu šchē pat Kursemē un Wišemē pa pilšehtahm pirkt.

**Semkopi-
bas
maščinu
leģeris un
iſſiht-
ſchana**

un
wiſas ſortes riſku,
kā ari Pačarda

Superſoffatus,

kuri tē jau 15 gadus par labeem atraſti
un ſawu labu ihpaſchibu deht jau pirmā
ſemkopju iſrahdijſchana 1863. gadā medali
dabuja, pahrdob

P. van Dyk,

Rihgā, leelā ſmitschu-eelā Nr. 1. un 19.

Kulamaš-

mašhines

ar tvaiku, ſirgu- un roku-ſpehtu dſenamas,

labibas-wehtifchanas-

un
efjelu-mašhines

leelā iſwehlē no leģera pahrdob

Ziegler un beedris,

Rihgā, Piſs-eelā № 19.

Dr. Voorten,

ihpaſchš ahrſts preeſch kalla- un
auſchu-ſlimibahm.

Rihgā,
leelajā kalcju eelā № 2.

Kahds jauneklis,

tas aprinka-ſkolā iſmahziješ un ari
Kreewu un Wahju walodas prot mahzit,
wehlahs pee tahda pagaiſtſtolotaja par
palihgu eeſtahteš. Klahatalas ſinas iſdoš
„Balt. Semf.“ redatziņa. [193—1]

Zeeniſamus ſemkopjus, kas gribetu
eetaiſti

ſemkopibas- un amatneezibas

darba-weetas,

kā: ſudmalas preeſch mitteem, ſtehrkelehm,
kauleem waj eljas; tā pat ari ſahgu-ſub-
malas, kegeļu zeptus, ſemes-malkas ſpai-
dus, wilnas-kahtuwees, waj alus-bruſchus
un brandwiſhna deſſinatuwees, daram zaur
ſcho uſ to uſmanigus, ta žiwil-ſinſcheneris
N. Diekmann lungs, tas wairal gadus
ar tahdahm leetahm darbojees un tahs
iſmehginajis, peedahwajahs preeſch plahnu
ſagatawoſchanas, eenahtſchenu- un iſdo-
ſchenu-aprehſinaſchanas un padoma peedo-
ſchanas, kahdā wiſhē tas wiſlabakt iſda-
rams, un nem preti tahdus uſdewumus
ſawā ſantori

Ziegler's un beedris,

Rihgā, Piſs-eelā № 19.

G. Sieslak'a

grahmatu- un biſſchu-drukatawā,

Zelgawā,

pee tirgus-plaſſcha,

ir ſchahdas, no wina paſcha apgahdatas, jaunās
grahmatas tagad pat kā iſnahkufchās un

wiſas Baltijas grahmatu-pahrdotawās

dabujamas

Janna

Zawahru-grahmata

no

Sahle,

Wahnes' barona, ſahu leelanga pawahca.

Peezas feſtdeenas

iſ maneem jaunibas-gadeem.

Stahſtis iſ Nu-Jorkas dſihwes,

par uſmudināſchannu, dſihlees pehz mahzibahm,

pahrſtulſots no

Zimernana Janna.

Ari jaunš, ar dandš bildehm puſchhats

Latweeſchu kalenderis

uſ gadu

1877

ir pee manis dabujams, kas ar ſaweem dandſeem pa-
wairojumeem ihpaſchi preeſch ſemtureem ir koti

derigš.

Wiſi darbi top iſſatā laiķā un glihti pagatawoti.

Maſkawas tehjas-pahrdotawa,

J. Malmberg un beedr., Rihgā,

Kauf-eelā № 18, Rebinina namā.

No jaunakā laiķā plautas iſſtahs karawanu tehjas peedah-
wajam kā labakahs ſortes:

Eſchen-mi-joni . . . . . 1 rubl. 60 kap. ſ. mahrzina

Sun-lau-ticho . . . . . 2 " " " " " "

Roſe Imperial. . . . . . 2 " 50 " " " "

Daſchadu familijas tehju 1 r. 20 f. un 1 r. 40 f. ſ m.

Maſhu tehjas teef pahrdotas wiſas leelakās Baltijas
pilſehtās.

Pahrdodam

zukunft

Prima Savanna 13 kap. ſ. mahrzina.

Raſinade — weſelās galwās 14 lihdi 15 1/2 kap. ſ. mahrzina.

— pahrfahgetās „ 16 kap. ſ. mahrzina. [178—2]

Kurſ. beedr. pr. biſſchu-kopſch.

Retortbaunā, 11. nowemberi ſch. g. tiſs
Schirtenhöſera f. namā weetneeku
ſehdeſchana pulſt. 10, un ſahrtiga ſapulze
pulſt. 11. preeſch puſdeenas notureta.

Preſidents: G. Mather's.

Kurſ. beedr. pr. biſſchu-kopſch.

I nodala notarehs **Wahlſtōs**

ſahrtigu ſapulzi

ſwehtdeen, 21. nowemberi, pulſt. 1. pehz
puſdeenas.

Preeſchuceziba:

soda- un ſeltera-uhdeni,

tā kā ari

wiſadas limonades

war dabut

Kahra Gillera

ſkunſtigu uhdeni fabrika,

Zelgawā. [182]

Ar rotahm, kā ari ar kahtjahm dſe-

namas

ſchuhſchanas-

mašhines

preeſch mahjas-bruhkes, kā ari preeſch
ſtrodereem, turpneceem, rehdi-
ceem pahrdob par lehtatahm zenahm [167]

Ziegler un beedr.,

Rihgā, Piſs-eelā № 19.

Wilmains dſijas
Gaiditahs gaiſchi- un tun-
ſchi-peleſas wilmains dſijas
ir nupat peenahkufchās un
pahrdob

C. Sepferis,

Zelgawā, [197—1]

ſahlē- un ſilku-andeſes-weeta.

Pafawus,

mašchinu-ekku un

dezimalſwarus

pahrdob no leģera [169]

Ziegler un beedr.,

Rihgā, leelajā Piſs-eelā № 19.

Siteju- un ſtiſtu-

kulamaš-mašhines

— ar rotahm un ſiſnahm dſenamas —
ſuras zaur ſawu ſaliſſchannu ari pee mums
kā koti derigas iſrahdijſchahs — ar miſianu
leģereem un ar dſelſu- waj ſoka-ſſellehm;

miſabus **Angleeſchu- un Sweedru-
arkluš;**

**dſelſu nandas- un wehrtibas-pa-
pihru ſſapjus preeſch pagaiſta wal-
dibahm**

Pahrdob no leģera [185]

Ziegler un beedr.,

Rihgā, leelajā Piſs-eelā № 19